

עין משפט
נר מצוה

כוז:

וְלֹא אחורי רבו. פירש רש"י משום יוהרא ויש מפרש שנראה כמשתחוה לרבו: **והנורא** שָׁלוֹם לָרְבוֹ והמחזיר שָׁלוֹם.

פירוש כשאר בני אדם שאינו אומר שלום עליך רבי והיינו דלמרינן (ב"ק דף עג:) כדי שאילת תלמיד לרצ אי נמי יהוא למחלה קאמר ובתלמיד חזר דשרי ככל הני דלקמן: **הואיל** והתפלאו וכו', הכא נמי נימא (ט) לענין (ב) חומרא ואמאי שרי ליה ובקונטרס פ"י בפנים אחר: **שאני צבור** אע"ג דלא מטא זמן א"ן (ט) חסורה חסור בעשיית מלאכה אף על גב דטעותא הוא: **צריי** שֶׁ מוצאי שבת וכו'. יש לומר דהכא מיירי שיש לו זורך מזה לעשות צמואי שבת כגון ללכת למול טינוק ולא יהיה לו יין להצדלה אם לא יקדים דודאי צריך להוסיף מחול על הקדש דלזרייתא אצל צמנס לא ופשיטא שלא היו ממהרים להצדיל ולהתפלל של מוצאי שבת בשבת דגם בתלכהא אסור עם חשיכה: **הלכה** כדברי האומר רשות. לאו דוקא רשות אלא כדפרישית לעיל (ד' טו.) ולכן נקרא רשות הצטלה עבור מזה אחרת העוברת:

והלכתא בוותיה דרב. ונראה דלכן תקנו פסוקים וקדיש בין גאולה לתפלה דרשות היא: [ע' תוס' לעיל ד: ד"ה אמר ר"ן:] ושל צלי של שבת בערב שבת אומר קדושה על הכוס או אינו אומר קדושה על הכוס ת"ש דאמר רב נחמן אמר שמואל ימתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קדושה על הכוס וותיה רבי יאשיה מצלי של מוצאי שבת בשבת אומר הבדלה על הכוס או אינו אומר הבדלה על הכוס ת"ש דאמר רב יהודה אמר שמואל ימתפלל אדם של מוצאי שבת בשבת ואומר הבדלה על הכוס אמר ר' זירא אמר רבי אסי אמר ר' אלעזר א"ר חנינא אמר רב בצד עמוד זה התפלל ר' ישמעאל בר' יוסי של שבת בערב שבת כי אתא עולא אמר בצד תמרה הוה ולא בצד עמוד הוה ולא ר' יאשיה אמר ר' יוסי הוה אלא ר' אלעזר בר' יוסי הוה ולא של שבת בערב שבת הוה אלא של שבת הוה: תפלת הערב אין לה קבע: מאי אין לה קבע אילימא ידאי בעי מצלי כוליה ליליא ליתני תפלת הערב כל הלילה אלא מאי אין לה קבע כמאן דאמר יתפלת ערבית רשות דאמר רב יהודה אמר שמואל תפלת ערבית רבן גמליאל אומר חובה ר' יהושע אומר רשות אמר אבבי הלכה כדברי האומר חובה ורבא אמר יהלכה כדברי האומר רשות. ת"ר מעשה בתלמיד אחד שבא לפני ר' יהושע א"ל תפלת ערבית רשות או חובה אמר ליה רשות בא לפני רבן גמליאל א"ל תפלת ערבית רשות או חובה א"ל חובה א"ל והלא ר' יהושע אמר לי רשות א"ל המתן עד שיכנסו בעלי תריסין לבית המדרש כשנכנסו בעלי תריסין עמד השואל ושאל תפלת ערבית רשות או חובה א"ל רבן גמליאל חובה אמר להם רבן גמליאל לחכמים כלום יש אדם שחולק בדבר זה אמר ליה ר' יהושע לאו א"ל והלא משמך אמרו לי רשות אמר ליה יהושע עמוד על רגליך ויעידו כך עמד רבי יהושע על רגליו ואמר אלמלא אני חי והוא מת יכול החי להכחיש את המת ועכשיו שאני חי והוא חי היאך חי יכול החי להכחיש את החי היה רבן גמליאל יושב ודורש ור' יהושע עומד על רגליו עד שרגנו כל העם ואמרו לחוצפית התורגמן עמוד ועמד אמרי עד כמה נצעריה וניזיל בר"ה אשתקד צעריה בבכורות במעשה דר' צדוק צעריה הכא נמי צעריה תא ונעבריה מאן נוקים ליה נוקמיה לרבי יהושע בעל מעשה הוא נוקמיה לר' עקיבא דילמא ענייש ליה דלית ליה זכות אבות אלא נוקמיה לר' אלעזר בן עזריה דהוא חכם והוא עשיר והוא עשירי לעזרא הוא חכם דאי מקשי ליה מפרק ליה והוא עשיר דאי אית ליה לפלוחי לבי קיפר אף הוא אול ופלח דלהווי ריש מתיבתא אמר להו איזיל ואימליך באינשי ביתי אול ואמליך בדביתיהו אמרה ליה

תפלת השחר פרק רביעי ברכות

נגד רבו. אָלל רבו ומראה כאילו הם שוים: **אחורי רבו**. נמי יוהרא הוא: **שלום לרבו**. כשאר כל אדם שלום עליך ולא אמר לו שלום עליך רבי: **והיינו דקאמר ליה**. אותו היום שהתפלל רב של שבת בערב שבת אמר ליה רבי ירמיה מי צדלת מן המלאכה הואיל וקצלת עליך שבת בתפלתך: **ולא אמר ליה מי צדיל**

מה. שמע מינה תלמיד חזר הוי ליה: **לנים המרחץ**. סלקא דעתך לזכור על הזיעה ועל הרחילה בשבת כדאמרנ' במסכת שבת בפרק כירה שהסיקוה (ד' מ.) אלמא אע"ג דלני לא צדיל מאיסורי שבת: **אמר רבא לטויע**. נכנס לטויע מחמת חוס צית המרחץ ולא נתן עליו מים: **וקודם גורב**. עד שלא גזרו על הזיעה. ובכל דוכתא דלמרינן כדאמר רבא לטויע כו' מהכא אמרינן: **לנכרוי פלי**. לעשן אותן בנפמית לאחר שהתפלל של שבת בערב שבת: **טעוסא הוא**. לא קבל עליו מוספת שבת משעת תפלה מדעת אלא יום המעונן היה וכסבור משכה ואחר כך זרחה חמה: **הואיל והספללו הספללו**. ולא הצריכס להתפלל משתחשך אלמא תפלה היא. ואע"פ שלא חסורו בתללכה הם הוה דלא לעצור על ד'ית אצל לענין מוספת אע"ג דבטעות הוה מוספת הוה ע"י תפלה הואיל ואמר תפלה קצלה היא: **צעלי פריסין**. חכמים המנלחים זה את זה בהלכה: **היאך יכול הוי להכחיש את פתי**. על כרחי אני צריך להודות שאמרתי לו רשות: **הסורגמן**. שהיה עומד לפני רבן גמליאל ומשמעו לרצים את הדרשה מפי רבן גמליאל: **עמוד**. שמוק: **אשקד**. שנה שעברה: **בראש השנה**. במסכת ראש השנה (דף כה.) שאמר לו גזר אני עליך שחצא אצלי במקלך ובמעותיך ציוס הכפורים שחל להיות בחצונך: **בצנורות**. צננסות בצנורות (דף לו.) **במעשא דרבי צדוק**. בצנורות הוא. ר' צדוק הוה ליה צנורא ואמר רגליך כו' כי הכא: **סא ונעצריה**. צואו ונעציר אותו מן הנשיאות: **צעל מעשש הוא**. וכוה ליה לרבן גמליאל צערא טפי: **לום ליה זכוס אצוס**. ודילמא עניש ליה רבן גמליאל: (ט) **מעצנין לך**. יורידוך מן הנשיאות כצדל אחר: ה"ג

אמר רבא (כר) להויע וקודם גזירה. איהא מפישה בס"י שבת כפ' כירה (דף טו.) אמר ר' בשעון בר פוי אמר ר' יהושע בן לוי משום רב ר' פורא בתחלה היו רוחצין בחמין שחוזמו מערב שבת כי ראי שהרב עומד העידו לן חמי כשראי ועדיין זיעה במקומה עומדת הדיינו כלל כי יבוי ההתפלל של שבת בערב שבת כבר קיבלה לשבת עליוהי ואחייהי לשבות ואסרו עליו החמין לרחוץ בהן ולא נכנס במרחץ אלא להויע בלבד וזה המעשה היה קודם שגזרו חכמים על הזיעה לפי מה שיש בהלכה שהוכרזה אסור לן להויע: אמרי [עד] כמה נצעריה וניזיל

בר"ה צעריה בבכורות צעריה. האי צעריה בראש השנה שנוי הוא בפרק אם אינן מכירין אותו (דף כח.) דנתן עמד באר שנים ואמרו ראינוהו בזמנו שלח לו רבן גמליאל גזירא עילין שכתב אצלי במקלך ובמעותיך ביום הכפורים שחל להיות בחשבונך ובבכורות (עוד) בפרק כל פסולי המוקדים (דף לו.) פירשו מעשה (אחר) [אחר] שאירע ע"ם רבן גמליאל דכספי ליה קמי רבנן והעמידו על רגליו ברבים עד שנכנסה קנאה בלב כל העם שהיו לשם ושיחקו את המהדרגן וזו היא הגירסא של זו המעשה ר' צדוק היה היה בורכא רמא ליה שערי בסלי נצרים של ערבה קלופה בהוי דאכלי איבוע שיפותיה אתא לקמיה דר' יהושע אמר ליה כלום חלקנו בין רבן לחבר אמר ליה הין בא לפני רבן גמליאל אמר ליה לאו אמר ליה והלא ר' יהושע אמר לי הין אמר לו המתן עד שיכנסו בעלי תריסין לבית המדרש כיון שנכנסו עמד השואל כלוס חלקנו בין בור לחבר אמר לו ר' יהושע לאו אמר לו רבן גמליאל והלא משמך אמרו לי הין אמר לו עמוד על רגליך ויעידו כך עמד ר' יהושע על רגליו ואמר אלמלי אני (מת) [חן] והוא (חז) [מת] יכול החי להכחיש את (החז) [נמת עכשיו שאני חי והוא חי היאך חי יכול להכחיש את החז] היה רבן גמליאל יושב ודורש ור' יהושע עומד עד שיינגו כל העם ואמרו לחוצפית התורגמן העמד: נוקי לר' עקיבא לית ליה זכות אבות. איהא בסנהדרין בפרק כל ישראל יש לן חלק (דף צו) מבני בניו של סיסרא למדו תורה בירושלים ומאן אינן ר' עקיבא ויתאה נמי כפ' הניקין דמסכת גיטין (דף נו.) נוקי לר' אלעזר בן עזריה שהוא חכם ועשיר והוא עשירי לעזרא הסופר. תחכמה שלו גליה היא וידועה הלא תראה היאך אמר ר' יהושע אין דוד יתום שור' אלעזר בן עזריה הין אמר לו עמוד על רגליך ויעידו כך עמד ר' יהושע על רגליו ואמר אלמלי אני (מת) [חן] והוא (חז) [מת] יכול החי להכחיש את (החז) [נמת דף נז] י"ב אלפי עגלי הוה מעשר ר' אלעזר בן עזריה מעשריה כל שתא ובכסי' קרדישין בפרק האיש מקדש (דף טס) על מנת שאני עשיר אין אומרים כר' אלעזר בן חרסוס וכו' אלעזר בן עזריה ויחיסור לעזרא הסופר נמי איהא במנחות בפרק כל המנחות באות מצה (דף נז) אמרו ליה רבן לר' פרידא (רב עזרא) נ"י עזרא] בריה דרב אבטולס דהוא עשירי לר' אלעזר בן עזריה דהוא עשירי לעזרא קאי אבבא ובגמרא דפרקיין דבני מערבא [תלכה] דהו גזם (בפסחים בפרק המיד) [ציל בתענית פ"ד ה"א] גרסינן הלכו ומינו את ר' אלעזר בן עזריה בן י"ז שנה ותמלא כל ראשו שיבה והוה ר' עקיבא יושב ומצטער ואמרי לא שהוא בן תורה ומינא אמרי שהוא בן גדולים יתר ממני אשרי אדם שזכו לו אבותיו אשרי אדם שיש לו יתר להתלות בה ומה היתה יתירתו של ר' אלעזר בן עזריה שהיה עשירי לעזרא:

מסורת הש"ס

(א) סנהדרין קי. וע"ש, (ב) סוכה דף ס: וסוף מסכת נלה, (ג) [וערובין מ: מ:] (ד) [ויאל לב:], (ה) [נעלי ד: שבת ט: ט:] (ו) ס"א רשות והלכתא כדברי האומר שוה ורב אמר הלכתא כדברי האומר רשות ע' וימא דף פו.; (ז) [בסורות לו. וע"ש בתוס:], (ח) [שיך לך כת, ט] לעיל לתומא כר' לרש"י, (י) עין ש"ל וכו',

—❧—

הנהגות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הואיל וכו' נמי נימא לענין מלאכה ואמאי שרי: (ב) ד"ה שאני וכו' אין חסור בעשיית כל"ל ומינת איקורא נמחק:

—❧—

גליון הש"ס

גב' והמחזיר שולם לרב. כר"ף ונלש"ש לוח לאה לאה והמחזיר שלום לרבו: שם דתלמיד חבר הוה. עיין קידושין ד' מ"ז ע"א תוס' ד"ה נחלו: שם וקודם גזרה הוה. ע"י שבת ד' מ' ע"ב כר"י ד"ה דהא מעשה. ובגרסא' כחזוניו שם:

—❧—

מוסף תוספות

א. בתוס' ר"ש כתב, וכן הוא ודאי (דהלכתא כרב) ממה שהקנו פסוקים בין השיכובו לתפלת ערבית אין קדיש שלא תקנו בשל שחרית ש"מ דקרייל תפלת ערבית רשות.

—❧—

מוסף רש"י

דתלמיד חבר הוה. חסס ממנו אלא שגלמ ממנו דבר אחר לו יומר (וערובין טו.). מי בדלת. פעם אחת נתקשרו עשויס צעריס והספלל רב של שבת מעמד יום ואמר ליה רבי ירמיה לרב מי מלת מן מאלכה מקצלת עליך שבת (וערובין טו.). תפלת ערבית רשות. מפני שהיא כגד הקטק מלניס אמריס עילון מעטנין כפרקן (שבת טו.). בעלי תריסין. מנינים. למדידי מנחמס הנלחמס מלמחם של תורה (בבכורות לו.). יכול החי להכחיש את המת. היינו יכול להמחם ולומר לא אמרי (שם). היאך יכול החי להכחיש את החי. ודלי קי אמרי ומחרי צי (שם).

—❧—

רב ניסים גאון

אמר רבא [כר] להויע וקודם גזירה. איהא מפישה בס"י שבת כפ' כירה (דף טו.) אמר ר' בשעון בר פוי אמר ר' יהושע בן לוי משום רב ר' פורא בתחלה היו רוחצין בחמין שחוזמו מערב שבת כי ראי שהרב עומד העידו לן חמי כשראי ועדיין זיעה במקומה עומדת הדיינו כלל כי יבוי ההתפלל של שבת בערב שבת כבר קיבלה לשבת עליוהי ואחייהי לשבות ואסרו עליו החמין לרחוץ בהן ולא נכנס במרחץ אלא להויע בלבד וזה המעשה היה קודם שגזרו חכמים על הזיעה לפי מה שיש בהלכה שהוכרזה אסור לן להויע: אמרי [עד] כמה נצעריה וניזיל

בר"ה צעריה בבכורות צעריה. האי צעריה בראש השנה שנוי הוא בפרק אם אינן מכירין אותו (דף כח.) דנתן עמד באר שנים ואמרו ראינוהו בזמנו שלח לו רבן גמליאל גזירא עילין שכתב אצלי במקלך ובמעותיך ביום הכפורים שחל להיות בחשבונך ובבכורות (עוד) בפרק כל פסולי המוקדים (דף לו.) פירשו מעשה (אחר) [אחר] שאירע ע"ם רבן גמליאל דכספי ליה קמי רבנן והעמידו על רגליו ברבים עד שנכנסה קנאה בלב כל העם שהיו לשם ושיחקו את המהדרגן וזו היא הגירסא של זו המעשה ר' צדוק היה היה בורכא רמא ליה שערי בסלי נצרים של ערבה קלופה בהוי דאכלי איבוע שיפותיה אתא לקמיה דר' יהושע אמר ליה כלום חלקנו בין רבן לחבר אמר ליה הין בא לפני רבן גמליאל אמר ליה לאו אמר ליה והלא ר' יהושע אמר לי הין אמר לו המתן עד שיכנסו בעלי תריסין לבית המדרש כיון שנכנסו עמד השואל כלוס חלקנו בין בור לחבר אמר לו ר' יהושע לאו אמר לו רבן גמליאל והלא משמך אמרו לי הין אמר לו עמוד על רגליך ויעידו כך עמד ר' יהושע על רגליו ואמר אלמלי אני (מת) [חן] והוא (חז) [מת] יכול החי להכחיש את (החז) [נמת דף נז] י"ב אלפי עגלי הוה מעשר ר' אלעזר בן עזריה מעשריה כל שתא ובכסי' קרדישין בפרק האיש מקדש (דף טס) על מנת שאני עשיר אין אומרים כר' אלעזר בן חרסוס וכו' אלעזר בן עזריה ויחיסור לעזרא הסופר נמי איהא במנחות בפרק כל המנחות באות מצה (דף נז) אמרו ליה רבן לר' פרידא (רב עזרא) נ"י עזרא] בריה דרב אבטולס דהוא עשירי לר' אלעזר בן עזריה דהוא עשירי לעזרא קאי אבבא ובגמרא דפרקיין דבני מערבא [תלכה] דהו גזם (בפסחים בפרק המיד) [ציל בתענית פ"ד ה"א] גרסינן הלכו ומינו את ר' אלעזר בן עזריה בן י"ז שנה ותמלא כל ראשו שיבה והוה ר' עקיבא יושב ומצטער ואמרי לא שהוא בן תורה ומינא אמרי שהוא בן גדולים יתר ממני אשרי אדם שזכו לו אבותיו אשרי אדם שיש לו יתר להתלות בה ומה היתה יתירתו של ר' אלעזר בן עזריה שהיה עשירי לעזרא:

כג א מיי פ"ה מהל' מ"ח

הלכה ו סגמ עשין יד

טושי"ע ארי"ח פ"י 5 ספיק דר

[וכיד סומן רמנ ספיק טון:]

בר ב מיי"ס ה"ל א סגמ

עשין יג טושי"ע יו"ד פ"י

רמנ ספיק טו

ב ה ב מיי"ס ה"ל 5 טושי"ע

שס ספיק 3 ג:]

ב ו ד מיי"ס הלכט ט טושי"ע

שס ספיק כד:

כ ה מיי"ס שס טושי"ע ארי"ח

סומן 5 ספיק כה:

ב ה ו ז טושי"ע ארי"ח סומן רכג

ספיק ד:

כ ה ב מיי"ס פ"ה מהלכות מפלה

הל' 1 ופרי"ט מהלכות שבת

הל' י"א סגמ עשין כט טור

טושי"ע ארי"ח פ"י רכס ספיק 3:

ל ט מיי"ס ומגנ טור טושי"ע

ארי"ח פ"ה רלג ספיק ג:

לא י מיי"ס מהלכות מפלה

הלכה 1:

לכ ב מיי"ס פ"ה מהל' תפלה

הלכה 1 ופ"ג הל' 1 ו 1

ופי"ט הלכט ט סגמ עשין יט

טור ארי"ח פ"י רלה לרל:

הא שעתה.

[והאומר דבר שלישי שמע מרבו, פ"י. שלא לומר דבר

שלא שמע מרבו מנעולס.]

[נדקאמרי ליה רבי ירמיה בר

אבא לרב מבידלת. כיון דאת

מצלי של שבת כמעיד ויום

אי בדלת וקבלת שבת עליך,

וואי ברילגא.) [וקודם גזירה

הוי. ע"י פ"י ר"ח שבת מ,

א.] פעם אחת נתקשרו שמים

בעבים כסבורים העם לומר

חשכה היא ונכנסו לבית

הכנסת והתפללו של מוצאי

שבת בשבת ותתפזרו העבים

והחיה חממה וכו'. מעשה

היה בימי אבותינו הקדומים

דיל, פעם אחת ערב שבת

היה יום המעונן, ובספרין

העם שהשיבה והדליקו את

הנירות, ולא הספיקו להתפלל

מנחה עד שנשבה הרוח

ונתפזרו העבים וראו השמש,

ולא התפללו ערבית והיה

שהות ביום והתחילו הנרות

לכבות. ושאלו לחכמי הדור

ואמרו, שאותם שהדליקו

הנרות אסורין להדליק לשעות

מלאכה, משום שכבר קבלו

עליהם את השבת, אבל שאר

אנשי בית מותרין להדליק נר

אחר, אבל באותו נר שהדליק

לשם שבת אסור ליגע בו

ואלוסיף עליו שמן, ואילו

אם כבה אסור לטלטלו וליגע

בו עד מוצאי שבת, אבל איש אחר מותר להדליק נר אחר. ת"ש דאמר רב נחמן אמר שמואל מתפלל אדם של שבת בערב

שבת ואומר קדושה על הכוס וכו'. וכן עלתה שמועה זו, כל המתפלל של שבת בערב שבת מדעתו בלא טעות, חייב לשבות

ממלאכה מיד, שכבר קבל עליו את השבת ומוסיפין מחול על הקדש, ואי כנאי מיכל מקדש, ואע"י דעדיין לא חשכה לילי שבת.